

УДК 811.111'255.2:004

СКЛАДНІ АНГЛОМОВНІ ТЕРМІНИ ГАЛУЗІ ПРОМИСЛОВОЇ ЕКОЛОГІЇ: СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ

Лазебна Н. В.

Запорізький національний технічний університет

У статті досліджуються складні англomовні терміни галузі промислової екології, їхня структура, семантика та функціонування. Особливу увагу приділено саме складним термінам з огляду на їхню міждисциплінарність та потенційну складність для перекладачів через відсутність словникових відповідників.

Ключові слова: англomовний термін галузі промислової екології, міждисциплінарність, телескопія, слово-складання.

Лазебная Н. В. Сложные англоязычные термины отрасли промышленной экологии: структура, семантика и функционирование. В статье рассматриваются сложные англоязычные термины отрасли промышленной экологии, их структура, семантика и функционирование. Особое внимание уделяется сложным терминам ввиду их междисциплинарности и потенциальной сложности для переводчиков.

Ключевые слова: англоязычный термин отрасли промышленной экологии, междисциплинарность, телескопия, словосложение.

Lazebna N. V. Compound English Terms of the Industrial Ecology: Structure, Semantics and Functioning. The article deals with compound English terms of the industrial ecology (their structure, semantics and functioning). Compound terms are in focus due to their interdisciplinary nature. Such terms may represent a special challenge for translators, as there are no set vocabulary equivalents yet.

Key words: English term of the industrial ecology, interdisciplinary nature, telescoping, word compounding.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема промислової екології є одним із найактуальніших питань сьогодення. У сучасному суспільстві стрімко зростає важливість вивчення англomовних термінів галузі промислової екології, які детермінують ступінь шкоди, завданий довкіллю різними галузями виробництва; розробку і вдосконалення інженерно-технічних засобів захисту навколишнього середовища; розвиток основи створення замкнених та безвідхідних технологічних циклів і виробництв із мінімізацією або й повним виключенням негативного впливу на довкілля та інше. Автори англomовних статей [7; 8] із досліджуваної тематики використовують усі можливі засоби, щоб інформативно та емоційно вплинути на реципієнтів, і таким чином досягти поставленої ними комунікативної мети та попередити про небезпеку забруднення навколишнього середовища через діяльність людини в різних галузях промисловості.

Актуальність досліджуваної проблематики пов'язана зі стрімким розвитком глобальної комунікації фахівців досліджуваної галузі. Визначення структурно-семантичних особливостей складних англomовних термінів галузі промислової екології сприятиме адекватному перекладу англomовних термінологічних одиниць українською мовою.

Метою статті є визначення структури, семантики та функціонування складних англomовних термінів галузі промислової екології.

Завданнями статті є:

- 1) визначити структурно-семантичні особливості досліджуваних термінів;
- 2) проаналізувати продуктивні словотворчі моделі утворення термінів;
- 3) виявити міждисциплінарні зв'язки термінів;
- 4) дослідити функціонування термінів у сучасних англomовних текстах галузі промислової екології.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Одним зі способів творення складних англomовних термінів досліджуваної галузі є телескопія. Під телескопією розуміємо процес, під час якого нове слово виникає шляхом злиття повної основи одного слова зі скороченою основою іншого або ж злиття скорочених основ двох слів [1, 54]. Деякі автори не використовують термін «телескопія» для позначення такого типу словотвору, а вживають такі синонімічні терміни, як контамінація, стягнення, злиття, гібридизація, вставне словоутворення та інші назви [2; 5; 6]. На нашу думку, нова одиниця створюється не стільки за абстрактною моделлю, скільки за зразком конкретної мовної одиниці (саме ця одиниця і є своєрідною моделлю) шляхом заміни в цій одиниці одних структурно-семантичних елементів іншими. Значення аналогії в процесі словотвору слід розглядати з урахуванням того, що його роль полягає не тільки у створенні нових слів, а й у переродженні вже існуючих мовних одиниць [4, 24].

Слова, утворені шляхом телескопії, називаються телескопними словами або телескопізмами. Прикладами англomовних телескопізмів галузі промислової екології є: "*ecotech* = *ecological* + *technology*; *ecoscam* = *ecological* + *scam*; *smog* = *smoke* + *fog*".

© Лазебна Н. В. Складні англomовні терміни галузі промислової екології: структура, семантика та функціонування

Розглянемо їх у контексті.

*"Is Earth in the balance or is it just an **ecoscam**? We had better be paying attention and making up our minds"* (2).

Наведемо ще один приклад телескопізму в англо-мовному тексті: *"A new buzzword among analysts is **eco-tech**", or ecological technology, a line of business that they expect to draw sharply higher investment in the next few years"* (1).

Ще один термін, який також несе певну емотивність, це *"ecopig"*.

*"A menagerie of other genetically modified animals is in the works, promising what biotech backers say will be advantages like cheaper and more nutritious food. Borrowing genes from various creatures and implanting them in others, scientists are creating fast-growing trout and catfish, oysters that can withstand viruses and an **enviropig**, whose feces are less harmful to the environment because they contain less phosphorus"* (2).

Отже, телескопія є розповсюдженим механізмом під час утворення інноваційних складних англо-мовних термінів галузі промислової екології, адже спрацьовує механізм аналогії. Багато телескопізмів мають ситуативний характер, а тому не фіксуються в словниках. Особливістю телескопізмів є їхня залежність від контексту. Значення більшості із цих слів неможливо визначити поза певним контекстом. Телескопійним словам, як і більшості композитів, не властива полісемія, тому вони й набули такого широкого застосування в галузі термінології.

Утворення новітньої англомовної термінології галузі промислової екології можна пояснити створенням слів за аналогією. Наприклад, *eco-friendly* – *технологія, дружна до навколишнього середовища*.

Утворення і вживання складних англомовних термінів досліджуваної галузі є функціонально виправданим, оскільки вони більш точно описують процес або об'єкт, ширше розкривають поняття. Наприклад, *"ecobling"* – *"ineffective green technology, particular equipment added on to an existing building that does little to reduce the building's use of natural resources"*.

Іншим прикладом є термін *"negawatt"*. *"Negawatt. It is a negative megawatt; a megawatt of power saved by increasing efficiency or reducing consumption"*.

Багатокомпонентні терміни складаються з кількох слів і є найпоширенішим видом термінів у сфері промислової екології.

*"The air-conditioning is failing partly because of the age of the units, which both the workers' union and transit agency agree should have been overhauled sooner. Their fragility has become clear this summer, with the heat forcing them to work harder even as a particularly foul mixture of substances known as **tunnel fur**" has been jamming up the condensers"* (1).

Термін *"tunnel fur"* позначає рештки людської життєдіяльності (волосся, шкіри та ін.) у підземних тунелях. Для перекладачів цей термін має певну складність, адже його ще не зафіксовано в словниках. Лише бази фіксації лексичних новотворів (Wordspy) тлумачать його значення та походження.

Зазначимо, що серед англомовних термінів галузі промислової екології є чотирикомпонентні терміно-

логічні словосполучення, кількість яких порівняно невелика. Вони утворилися розширенням дво- та трикомпонентних термінів (*conventional wastewater treatment system, air pollution control system, municipal solid waste landfill*).

Іменник складає основу майже всіх складних термінів. Він є семантичною домінантою, яка уточнює назву певного предмета або об'єкта.

Словоскладання також вважають дієвим способом утворення інноваційної термінології, оскільки воно дозволяє сконцентрувати зміст фрази в одному слові й таким чином зекономити мовні ресурси. Окрім цього, дуже часто складні слова містять у собі додаткове експресивне навантаження, елементи метафоризації тощо» [3, 45]. Наприклад, *"heatseeker"*, *"meatloaf"* і т. ін.

Як бачимо, досліджувані слова є складними, кожний компонент у них має окреме значення. Крім того, аналізовані терміни походять із різних галузей виробництва й потребують дослідження їхньої міждисциплінарності. З огляду на міждисциплінарність терміна «промислова екологія», доцільно використовувати визначення відомого американського еколога Ю. П. Одума: «Екологія – міждисциплінарна галузь знання про облаштування й функціонування багаторівневих систем у природі й суспільстві».

В англійській мові знаходимо приклад, що ілюструє саме цю рису: *"A new buzzword among analysts is **eco-tech**", or ecological technology, a line of business that they expect to draw sharply higher investment in the next few years"*.

Міждисциплінарність англомовних термінів галузі промислової екології поділяємо на три семантичні групи:

– природно-орієнтована (*biosphere, biodiversity, ecosystem, environmental activities, biocorrosion, biodestruction*);

– технічно-орієнтована (*technosphere, manufacture, atomenergetic, techaccident, waste*);

– соціально-орієнтована (*anthrosphere, sustainable development, ecological safety, environmental safety creation, ecological effect*).

Проаналізувавши співвідношення міждисциплінарних зв'язків і структурно-семантичні особливості термінів [3, 55], ми дійшли висновку, що в галузі промислової екології переважають саме складні англомовні терміни технічно-орієнтованої групи. Наявні також різноманітні підгрупи термінів. Серед них:

– екологічні терміни (*human pressure, water recycling, aquatic resources, ecological safety, environmental safety criterion, environmental monitoring*);

– екологічні реалії (*Yellow Stone National Park, Good Friday Earthquake, Alaska oil spill, Law of Biodiversity Decay, Law of Demographic Impact*);

– екологічні символи, що з огляду на національно-культурну зумовленість можуть бути етноспецифічними (*"Tailings", Earth's Mantle*) й універсальними (*nuclear winter, global warming*);

– екологічні терміни-концепти (*nature protection, noise pollution, nuclear radiation, biotic factors*).

Англомовні терміни галузі промислової екології ми розглядаємо як багатокомпонентні утворення, що містять фактичний, ціннісний і образний (метафоричний) компоненти. Ціннісний компонент складних англомовних термінів промислової екології може бути позитивним (*environmental safety, resource preservation, rehabilitation, ecobalance, ecodevelopment*) і негативним (*depletion, pollution, radiation, environmental war, environmental disaster*), що визначає їхнє місце за шкалою екологічних цінностей та екологічних небезпек.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Культурна зумовленість ціннісного компонента досліджуваних термінів передбачає специфіку їхнього перекладу. З одного боку, процес пошуку адекватних перекладацьких відповідників ускладнюється, але з іншого – діапазон можливостей при відборі певного відповідника в кожному конкретному випадку розширюється [7; 8]. Слід зазначити, що поняття «міждисциплінарність» відображає багатомірність англомовних термінів промислової екології, складність її змістових і функціональних виявів.

Щодо певних труднощів, які виникають під час перекладу термінів досліджуваної галузі, перекладачеві необхідно бути обережним, коли постає вибір

між транскодуванням та семантичним еквівалентом. Якщо перекладач зустрічає термін, у перекладі якого він не цілком упевнений, то, по-перше, слід перевірити, чи не належить такий термін до групи неперекладних. Далі необхідно з'ясувати, чи існує сталий варіант перекладу цього терміна, використавши Інтернет, фіксовані бази лексичних новотворів, форуми перекладачів, глосарії та словники галузі промислової екології, коментарі, двомовні періодичні видання та інші матеріали. Бажано підбирати семантичні еквіваленти, наводити лексичний коментар, якщо відсутній перекладний еквівалент, що ми й намагатимемось зробити в подальших наших дослідженнях. Порівняно з транскрипцією, цей спосіб перекладу дозволяє зрозуміти перекладений термін будь-якому носієві української мови. У перекладах складних термінів також слід вибирати елементи з власне українськими, а не запозиченими основами.

На сучасному етапі неможливо заперечувати очевидний факт глобалізації суспільства на всіх рівнях людської діяльності. Англійська мова є першоджерелом створення й розповсюдження лексичних та термінологічних інновацій різних галузей науки й техніки. Тому в умовах масового використання термінів промислової екології необхідно розуміти їх та вміти правильно застосовувати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єнікєєва С. М. Особливості перекладу термінів на українську мову / С. М. Єнікєєва. – Вісник СумДУ, 2001. – № 5 (26) – С. 54–59.
2. Зацний Ю. А. Шляхи та тенденції розвитку лексико-семантичної системи сучасної англійської мови : [навч. посіб.] / Ю. А. Зацний. – Запоріжжя : ЗДУ, 1992. – 110 с.
3. Ильина А. Н. Словообразование в современном английском языке : [учеб. пособ. для студ. эконом. спец.] / А. Н. Ильина, С. Г. Кибасова. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2012. – 90 с.
4. Лазебна Н. В. Структурно семантичні й функціональні особливості комп'ютерної термінологічної лексики з образним компонентом у сучасній англійській мові : дис...кандидата філологічних наук : 10.02.04 / Н. В. Лазебна. – Донецьк, 2013. – 212 с.
5. Мешков О. Д. Семантические аспекты словосложения английского языка / О. Д. Мешков. – М. : Наука, 1986. – 208 с.
6. Морозова Л. А. Терминознание: основы и методы / Л. А. Морозова. – М. : Прометей, 2004. – 144 с.
7. Bennardo G. Language, Mind and Culture: From linguistic relativity to representational modularity / G. Bennardo // Mind, brain and language: Multidisciplinary perspectives : [M. Banich & M. Mack (Eds)]. — Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Press, 2003. – P. 23–59.
8. Salinas C. Technical Rhetoricians and the Art of Configuring Images / C. Salinas // Technical Communication Quarterly. – 2002. – 11.2. – P. 165–178.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Quinion M. Topical words / M. Quinion. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.worldwidewords.org/topicalwords/index.htm>.
2. Wordspy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wordspy.com>.